

KÖNYVISMERTETŐ

BACK TO A MARKET ECONOMY

*Edited by József Temesi
and Ernő Zalai*

Akadémiai Kiadó, Budapest

Az Akadémia Kiadó gondozásában „Vissza a piacgazdasághoz” címmel jelent meg az „Átalakulás, versenyképesség és gazdasági növekedés” nevet viselő sorozat második kötete (az első kötetről – *Managing Business in Hungary* – készült recenziót a *Vezetéstudomány* 1999. évi 7–8. számában közöltük).

A szerkesztők, Temesi József és Zalai Ernő, a Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem tanárai a több mint 500 oldalas, angol nyelvű kiadványban közölt 23 tanulmány közös jellemzőit, a válogatás szempontjait úgy határozzák meg, hogy céljuk a rendszerváltást követő évtized makrogazdasági változásainak bemutatása. Vagyis az elmúlt tíz év eredményeit és kudarcait, reményeit és csalódásait, a gazdasági sikereket és a szociális problémákat kívánták sorra venni. A szemlézés módszeréről pedig megjegyzi, hogy többnyire referált tudományos folyóiratokban, angol nyelven közölt írárok közül válogattak.

Bár egy évtized alatt a korábbi tervgazdasági rendszer visszavonhatatlanul piacgazdasággá alakult, sok szempontból korai lenne valamiféle végleges mérleg készítése. A fenti módszerből következően a kötet szerkesztői erre nem is vállalkoztak.

A könyv a magyar gazdaság működésének kérdéseit öt témakör – egyben fejezet – köré csoportosítja.

A válságból való kilábalás jelei a 90-es évek közepétől kezdtek mutat-

kozni. 1990–1993 között Magyarország bruttó nemzeti termékének 20 százalékát veszítette el, miközben a gazdaságpolitika a kivitel növelését tekintette abszolút prioritásnak, az infláció viszszaesésével szemben. Az első fejezet írásai a – magyar gazdaságot ismerő szakértőket is meglepő – súlyos visszaesés okait a külső és belső hiány együttes létre vezetik vissza, amely konfliktust a politika az átalakulás első időszakában nem igazán tudta kezelni. Valójában 1995-ben, az ún. Bokros csomaggal vált világossá a lakosság számára is, hogy lazul a szociális háló, csökkennek a szociális kiadások. Következésképpen olyan szociális rend alakul ki, ahol a növekvő társadalmi különbségek okán létezik a szegénység, a nyomor. Az átalakulás nem csak privatizálást és a piaci erők felszabadítását, liberalizálását jelenti, hanem strukturális alkalmazkodást is a fejlett országok gazdaságaihoz. Miközben a gazdaságban, a szolgáltatásokban, az infrastruktúrában, a telekommunikációban, a külföldi beruházásokban gyors az átalakulás, a mezőgazdaságban, az egészségügyben, a költségvetési szférában a változások üteme csiga lassúságú. Végül is a fejezet tanulmányai által sugallt kép kedvező, az Európai Unió majdani tagjaként tartós gazdasági növekedésre számíthatunk.

Milyen terheket támaszt a piacgazdasági átmenet, ehhez milyen erőforrásokra számíthatnak az érintett országok? Az átalakulás társadalmi-gazdasági költségeit a Nyugat nyilvánvaló módon alábecsülte, a stabilizáció és a modernizáció mint Közép-Kelet Európában mindenütt – talán Németországot kivéve – Magyarországon is belső erőforrásokra épült. Ennek feltétele a fenntartható gazdasági növekedés, az adósságtérhek csökkentése, a költségvetési politika magán- és piacgazdasá-

gi viszonyoknak megfelelő átalakítása. Miközben a második fejezet tanulmányainak szerzői a céllal nagyjából egyetértenek, a restriktció, a Bokros csomag szükségességét illetően már eltérnek az álláspontok. Az, hogy 1995 óta a bruttó nemzeti termék – stabilizáló külső és belső egyensúly mellett – folyamatosan nő mindenestre utólagosan igazolja az akkori gazdaságpolitikát.

A harmadik fejezet írásainak közös jellemzője a fejlett országok közgazdasági kutatásai olyannyira uraló matematikai modellek alkalmazása. A Közgazdaságtudományi Egyetemen a 60-as, 70-es évektől, az ideológiai nyomás enyhülésével nyertek ismét teret e módszerek a makrogazdasági elemzésekben is. A fejezet tanulmányai a külgazdaság, a munkaerő-ellátás, valamint az átalakulás folyamatának tipizálásához használják fel a matematikai apparátust.

Habár a magyar vállalatoknak már a 80-as években is kedvezőbb lehetőségei voltak a gazdasági környezethez és folyamatokhoz való alkalmazkodásra, mint a többi volt szocialista országnak, a 90-es évek elején súlyos problémákkal kellett szembesülniük a privatizáció, a tömeges fizetésképtelenség, a piacváltás okán. A negyedik fejezet elemzései a vállalati szférában végbement változásokat mutatják be, az ipar, a mezőgazdaság, a bankszektor példáján. A szektorális közelítés logikáját némileg megtöri három tanulmány: az egyik a Magyarországon tapasztalható „szervezeti robbanást”, azaz a szervezetek számának viharos gyarapodását mutatja be – igaz mezőgazdasági példán –, a másik a privatizációnak a vállalati teljesítményre gyakorolt hatásait vázolja, végül egy harmadik elemzés a piacra való belépés sajátosságait boncolgatja a szolgáltatás te-

rületén. Összességében a tanulmányok azt sugallják, hogy az átalakulás első évtizedének nehézségeit maguk mögött tudva az új és átalakult vállalatok többsége képes a piaci igényekhez alkalmazkodó fejlődésre, a magyar vállalati szektor átalakulása, a centralizáció és koncentráció folyamata gyorsan halad előre.

A kötet záró fejezetének írásai az átalakulás legfontosabb tényezőjének, egyben alanyának, a munkaerőnek a problematikájával foglalkoznak. A munkaerőpiaci folyamatok Közép-Kelet Európában néhány ponton eltérnek a fejlett országokban tapasztaltaktól. Így például a munkanélküliség növekedési ütemének mérséklődése után is folytatódott a foglalkoztatottság, azaz az aktív foglalkoztatottak arányának csökkenése, egy másik tendenciaként pedig a vállalkozóvá válás. A munkaképes korú népesség egy része a munkába való visszatérés helyett például a korai nyugdíjba vonulást választotta. Ezért a foglalkoztatáspolitikában a fejlett országokban alkalmazottól eltérő módszerek is szükségesek, így például a duális gazdaság kialakulásának elkerülése végett olyan kormányzati stratégiára, amely ugyan támogatja a kisvállalkozásokat, ám ösztönöz az alkalmazottként való visszatérésre is a munkaerőpiacon. Ehhez a vállalkozóvá válás költségeinek emelését ajánlják a szerzők.

A szerkesztők által választott tanulmányok végül is az elmúlt tíz év gazdasági átalakulásának lényeges pontjait ragadják meg. Igaz – a kötet szerkesztőinek koncepciójából adódóan – némelykor meglehetősen különböző időszakokra vonatkoznak, 1992-ben publikálttól egészen 1999-ben közöltig.

Nemrég jelent meg a sorozat harmadik, kötete „The small transformation”, címmel, ismertetésére rövidesen visszatérünk.

B. R.

Carl Shapiro – Hal R. Varian

AZ INFORMÁCIÓ URALMA

Geomédia Szakkönyvek, 2000

A könyv ismeretanyagának gazdagsága: kitűnő, fontossága: kitűnő, hasznossága: kitűnő, felhasználási lehetősége: nagyon széles, előadásmódja: kitűnő. *Ez a mű a piacbán való gondolkodás mesterkurzusa.* Világos, ésszerű gondolatmenetek és azokat kiteljesítő vagy éppen értelmező gyakorlati példák gazdag sorával azt kínálja, ami ma minden bizonnyal a leginkább nélkülözhetetlen ahhoz, hogy egy cég tartósan sikeres lehessen a piaci versenyben: a piaci lehetőségek felismeréséhez, megragadásához és sikeres kiaknázásához szükséges célratörő és rugalmas gondolkodásmódot. Emellett a piaci munkában különösen hathatósan felhasználható „ördögi praktikák” gazdag tárháza. Ezt a könyvet érdemes kitanulni.

A mű bevezetést kínál a digitális világ gazdaságtanába. Emeljük ki rögtön: jóllehet e téma bőséggel adna lehetőséget a misztifikálásra, bonyolult fejtegetésekre, a szerzők minden szava világos, jól érthető, azt a józan célszerűség és gyakorlatiasság uralja. Az itt kínált tudás megértéséhez és feldolgozásához nem kell előképzettség, tökéletesen elég a józan ész.

A gondolatmenetek kiindulópontja, hogy a tartós közgazdasági alapelvek képesek utat mutatni napjaink felgyorsult gazdasági viszonyaiban – a technológia ugyan változik, de a gazdaság törvényei változatlanok. Aki azzal küszködik, hogy megértse, mit jelent az Internet az egyes embereknek és vállalkozásoknak, rengeteget tanulhat abból, hogyan született meg száz évvel ezelőtt a telefonrendszer.

A könyv segít megérteni, milyen gondolkodással, milyen eszközökkel lehetnek az ártermelők sikeresek a di-

gitális gazdaság új feltételei között. Ebből gyakorta kitűnik az is, mire ügyeljenek a velük kapcsolatba kerülő fogyasztók, hogyan védjék az érdekeiket. Valójában azonban sokkal többet ad ennél: olyan „rendszerítő független” szemléletet, gondolkodásmódot, technikákat ismerhetünk meg belőle, amelyek alkalmazása bármilyen gazdasági környezetben jelentős segítséget adhat ártermelőnek is, fogyasztónak is a sikeres fennmaradáshoz. Az információ uralmáról, a digitális világ gazdaságtanáról kezdünk olvasni, és egyszerűen rájövünk, hogy a marketing gondolkodásmód egyik legjobb tanónyát tartjuk a kezünkben.

Kiváló példa erre, és egyben különösen hasznos tudásanyag forrása a könyv azon része, amely a lekötésről, az ebben alkalmazható stratégiákról, s ezzel nyilvánvalóan a lekötés elleni védekezésről szól. Ártermelőként nyilvánvalóan elsőrangú érdekünk, hogy magunkhoz kössük a vevőinket, azaz biztosítsuk, hogy a továbbiakban is tőlünk vásároljanak. Az ebben felhasználható praktikák körét a legtöbb országban ma már erősen korlátozzák a monopóliumellenes, valamint a verseny korlátozását tiltó törvények. A dolgok természetes rendje viszont, hogy ha valamilyen rendszerbe tartozó eszköz, berendezés, szoftver használatáról másra kívánunk áttérni, ez kisebb-nagyobb költségeket okoz nekünk. Ezeknek az átállási költségeknek a nagysága jelentős tényező lehet annak eldöntésében, vajon érdemes-e váltani, vagy inkább maradunk meg a meglevő rendszernél. A vevőink megtartására tehát hathatós eszközt találunk abban, ha olyan helyzetbe manőverezzük őket, amelyben az átállási költségeik nagysága riasztja el őket attól, hogy más szállítóhoz, szolgáltatóhoz pártoljanak át. Természetesen vevőként is gondolnunk kell erre: ha rendszert választunk, alaposan meg kell vizsgálni, mennyire szűkítjük le ezzel a további mozgásterünket, választási szabadságunkat. Jelentős érdeme a könyvnek, hogy